

Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Temalar Bağlamında Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Bektaşi Edebiyatından Yararlanma Yolları

Oğuzhan Sevim¹

Özet

Bektaşilerin halkla bütünleşmesinde sözlü ve yazılı eserlerin büyük bir etkisi vardır. Bektaşi ozanları Bektaşilik öğretilerini halka anlatırken bu eserlerde halkın dilini kullanmışlardır. Bektaşilerle halk arasındaki bu iletişim zamanla Bektaşilik ekseninde bir halk edebiyatının doğmasına vesile olmuştur. Bu çalışmanın amacı Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki temalar bağlamında ortaokul Türkçe ders kitaplarında Bektaşi edebiyatından yararlanma yollarının araştırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, deneysel olmayan nicel araştırma deseni olan tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini on üçüncü yüzyıldan günümüze kadar olan tüm Bektaşi edebiyatı oluşturmuştur. Bu evrenden rastgele örnekleme tekniğiyle seçilen örnekler Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki ilgili temalar altında değerlendirilmiş, farklı uygulama yolları üzerinde durulmuştur. Araştırmanın sonunda ortaokul Türkçe ders kitaplarında Bektaşi edebiyatından yararlanma durumunun çok zayıf olduğu buna rağmen Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki temalar dikkate alındığında Bektaşi edebiyatında bu temaların her birine örnek olabilecek manzum ya da nesir türünde eserler bulunduğu, Türkçe ders kitaplarına metin seçiminde Bektaşi edebiyatının oldukça zengin bir yapıya sahip olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Dersi Öğretim Programı, Türkçe ders kitapları, metin seçimi, Bektaşi edebiyatı.

Utilization Ways Of The Bektashi Literature in the Secondary Education Turkish Textbooks in The Context Of Turkish Course Education Program

Abstract

The oral and written works have a significant effect on the integration of Bektashis with the public. The Bektashi poets used the language of public in their works while telling the teachings of Bektashism to the people. As a result of this relationship between the people and Bektashis, the folk literature has been emerged on the axis of Bektashism in time. The aim of this study is investigating the utilization ways of the Bektashi literature in the secondary education Turkish textbooks in the context of Turkish course education program. In this study, the screening model is used, which is a quantitative non-experimental research method, in accordance with the aim of the study. The document analysis technique is employed to collect the research data. The universe of the research consists of the entire Bektashi literature since the thirteenth century to the present day. The samples, selected by random sampling

¹ Yrd.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, e-mail: oguzhan-sevim@windowslive.com

method from this universe, are evaluated under the relevant themes of Turkish Course Education Program, and different application methods are considered. As a result of the research, it is determined that the utilization level of Bektashi literature is very low in the Turkish course textbooks; however, there are enough poetics and proses in the Bektashi literature that can be used as examples for each theme in the Turkish Course Education Program. In addition, Bektashi literature has been found very rich for text selection to be used in the Turkish course textbooks.

Key Words: Turkish Course Teaching Program, Turkish Course Textbooks, Text Selection, Bektashi Literature.

1. GİRİŞ

1.1. Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Önemi

Türkçe öğretiminin temel materyallerinden biri ders kitaplarıdır. Ders kitaplarında yer alan Türk ve dünya edebiyatına ait seçkin örnekler aracılığıyla okuma, dinleme ve yazma gibi temel dil becerileri geliştirilmeye; öğrencilerin Türkçenin kurallarını sezmelerine, bu sezgilerini davranışa dönüştürerek kurallara uymayı alışkanlık hâline getirmelerine çalışılmaktadır. Ders kitaplarındaki bu metinlerin temel amacı, öğrencilerin programın öngördüğü kazanımları edinebilmeleri için temel dil becerileriyle ilgili türlü etkinlikleri yapabilecekleri ortamı sağlamaktır. Bu sebeple ders kitapları; programın hedefleriyle uyumlu, ilmî, edebî ve kültürel değeri olan metinleri içermelidir (Aşılıoğlu, 1993: 185 Duman, 2003).

Öğrenciler ders kitaplarındaki metinleri okuyarak Türkçenin güzellik ve inceliklerinin farkına varır, Türkçeyi doğru ve etkili kullanabilme becerilerini geliştirir ve yeni kelimeler öğrenirler. Metinler çocuğun yalnız bilişsel ve duyuşsal alanlardaki gelişimlerinde değil, aynı zamanda kültürel kazanımlara sahip olmalarında da çok etkilidir (Calp, 2005:103; Çeçen ve Çiftçi, 2007; Öz, 2003: 63). Özellikle bilgi aktarımı, kültürlenme ve ana dili sevgisini kazanma süreci göz önünde bulundurulduğunda okuma metinlerinin dil öğretimi için ne kadar önemli olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

Dil öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler yanında metinlerin çok önemli bir yeri vardır. Metinler sözcüklerle örülür. Sözcükler ise bir milletin kolektif şuurunun, geçmişinin, geleceğe yönelik tasarılarının, değerlerinin ve dünyaya bakışının en anlamlı birimleridir. Millî kolektif şuurun ve değerlerin çocuğa kazandırılmasında ders kitabı için seçilen metinler hayati bir öneme sahiptir. Özellikle edebî metinler, bir ülkenin kültürel değerlerini içermesi ve yansıtması, sanatlı bir şekilde yazılmış olmaları, dil, kültür ve hatta değer öğretiminde ayrıcalıklı bir role sahip olmaları dolayısıyla örnek metinler olarak ders kitaplarına alınır (Güneş, 2013; 607). Edebî metinler, öğrencilere uygun model ve örnekler sunar. Öğrenciler bu metinlerde geçen sanatlı söyleyişleri ezberleyerek tekrar eder ve zihinsel olarak bu metinlerden üst düzeyde yararlanmış olurlar.

Türkçe derslerinde okutulan edebî metinler; toplumun dünya görüşünün, değerlerinin, inançlarının, duygu ve düşüncelerinin gelecek kuşaklara aktarılmasında, onların toplumda saygın bir üye olmalarında ve sosyalleşmelerinin sağlanmasında işlevsel bir etkiye sahiptir (Karakuş, 2006). Türk milletini diğer milletlerden ayıran temel özellikler olan millî ve kültürel özellikler, daha çok Türkçe derslerinde yer bulmakta ve öğrencilere sunulmaktadır. Ayrıca Türkçe ders kitaplarındaki metinler, öğrencilerin tarihsel derinlik, kültürel birikim ve ortak yaşama gayesi gibi konulardaki farkındalıklarının artmasına katkı sağlar.

1.2. Bektaşilik ve Bektaşi Edebiyatı

Bektaşilik, ismini Hacı Bektaş Veli'den almıştır. Bektaşiliğin lideri olan Hacı Bektaş Veli öldükten sonra, onun öğretileri etrafında toplanan kişilerce kurulan Bektaşilik zamanla olgunlaşmış ve bir tarikat hâlini almıştır. Bu tarikatın temel yapısını ise Hacı Bektaş Veli'nin sözleri, yaşam şekli ve rivayet edilen olağanüstü özellikler oluşturmaktadır.

Bektaşilik tarikatı Anadolu'da diğer tarikatlara göre daha hızlı bir şekilde yaygınlık kazanmıştır. Bunda etkili olan en önemli faktör ise Hacı Bektaş Veli'nin halka samimi bir şekilde yaklaşması ve halkla bütünleşmesidir. Halk tarafından da hoş karşılanan bu samimiyet neticesinde Hacı Bektaş Veli'nin talebeleri hızla çoğalarak Anadolu'ya yayılmışlardır.

Bektaşiliğin ortaya koymuş olduğu değerler Türk toplumu tarafından samimiyetle kabul görmüştür. Çünkü Bektaşilik, eski Türk toplumunun kültürel değerleriyle örtüşen bir yapıya sahiptir. Eski Türk kültüründeki ozan, Bektaşilikte âşık adını alır. Orta Asya'daki Dede Korkut'un işlevlerini ise Bektaşilik'te rehber yerine getirmeye başlar. Bu benzerliklerden yola çıkılarak Bektaşiliğin, Orta Asya Türk edebiyatının bir devamı niteliğinde olduğu da söylenebilir (Kaya, 1993: 521). Hacı Bektaş Veli'nin Horasan erenlerinin Anadolu'daki Hünkârı olması da bu görüşü desteklemektedir.

Bektaşilerin halkla bütünleşmesinde sözlü ve yazılı edebiyatın büyük bir etkisi vardır. Bektaşi ozanları; Hakk'ı halka anlatırken Hacı Bektaş Veli ve onun gibi pek çok bilgenin, velinin, pirin geliştirdiği öğretileri yaymış ve Anadolu'da tasavvufi bir zeminin oluşmasını sağlayarak sözlü ve yazılı eserlerin çoğalıp yaygınlaşmasında öncü olmuşlardır (Zaman, 2011: 25). Bektaşiler ile halk arasındaki bu etkileşim ise zamanla bir halk edebiyatı hâlini almıştır.

Bektaşi edebiyatının temelini hoşgörü, samimiyet ve ahlaki ilkeler gibi değerler oluşturmaktadır. Bu edebiyatın konumuz açısından en belirgin özelliği ise eserlerin halkın dili kullanılarak, süsten uzak ve samimi bir üslupla yazılmasıdır. Bu üslubun en güzel örneği Hacı Bektaş Veli'nin Makalat adlı eseridir. Hacı Bektaş Veli bu eserinde görüşlerini halk edebiyatının imkânlarını kullanarak ustaca dile getirmiştir (Artun, 2002: 54). Öğrencileri ve öğretilerine sahip çıkanlar için edebî anlamda halkla bütünleşme yolunu benimsediği üslup vasıtasıyla bir model olarak ortaya koyduğu söylenebilir.

2. YÖNTEM

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçlarına bakıldığında öğrencilerin Türkçeyi doğru ve etkili kullanabilmeleri için sahip olmaları gereken beceriler üzerinde durulduğu anlaşılmaktadır. Bu beceriler millî ve kültürel değerler bağlamında ele alındığında ise özellikle şu becerilerin ön plana çıktığı görülmektedir (2006: 4):

- Öğrencilerin Türkçenin millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olduğunu benimsemeleri
- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları
- Millî, manevi ve ahlaki değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri

Araştırmada, yukarıda vurgulanan bu amaçlardan yola çıkılarak Türk halk edebiyatı ve toplumsal yaşamında önemli bir yere sahip olan Bektaşî edebiyatının millî ve kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasındaki etkin rolü de göz önünde bulundurulduğunda bu amaçların kolay ve hızlı bir şekilde gerçekleşmesinde Bektaşî edebiyatından nasıl yararlanılabileceği üzerinde tartışılmıştır.

Bu çalışmayla millî ve kültürel değerlerle örölü, halkın dili kullanılarak samimi bir üslupla dile getirilen Bektaşî edebiyatı ürünlerinin Türkçe ders kitaplarında kullanılabilirliği konusu ele alınmıştır. Çalışmanın temel amacı Türkçe ders kitapları için metin seçiminde Bektaşî edebiyatından da yararlanılabileceğini göstermektir.

Çalışmanın temel amacı doğrultusunda Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki temalar göz önünde bulundurularak Bektaşî edebiyatının genel bir taraması yapılmıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki temalar şu şekilde sıralanmaktadır (2006: 58-60):

- ✓ Sevgi
- ✓ Millî Kültür
- ✓ Toplum Hayatı
- ✓ Okuma Kültürü
- ✓ İletişim
- ✓ Hak ve Özgürlükler
- ✓ Kişisel Gelişim
- ✓ Bilim ve Teknoloji
- ✓ Alışkanlıklar
- ✓ Zaman ve Mekân
- ✓ Duygular
- ✓ Doğa ve Evren
- ✓ Güzel Sanatlar
- ✓ Kavramlar ve Çağrışımlar

Araştırmanın yapısına uygun olması dolayısıyla çalışmada, deneysel olmayan nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırmanın evrenini Bektaşî edebiyatı sahasına giren manzum ve mensur eserler başta olmak üzere her türlü sanat eseri oluşturmuştur. Rastgele örnekleme tekniği kullanılarak bu edebî sahadan seçilen ürünler, ilgili oldukları tema bağlamında değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın verileri doküman analizi tekniğiyle toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde ise betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Ortaokul Türkçe ders kitapları için Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki temalar bağlamında Bektaşî edebiyatından yararlanma yollarına geçmeden önce mevcut ders kitaplarında Bektaşî edebiyatından ne kadar yararlanıldığına bakılmış, böylece elde edilen bulguların daha açıklayıcı olması sağlanmaya çalışılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitapları ve Ada yayınları tarafından yayımlanan 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metin ve yazarlarıyla ilgili genel bilgiler Tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1: Ders kitaplarındaki metinlerle ilgili genel durum

SINIF	TEMA	METNİN ADI	YAZAR
5. SINIF	Birey ve Toplum	Uçurtma	Adnan Çakmakçioğlu
		Pireyi Deve Yapmak	Hamdi Topçu
		Öğretmenim	Selma Erdem
	Atatürk	Merhaba Asker	E. Behnan Şapolyo
		Atatürk'ün Çalışmaları	Muzaffer Erendil
		Atatürk'le Doğu	Süleyman Havadar
	Sağlık ve Çevre	Çöp Ev	Miyase Sertbarut
		Tırtıldan Kelebeğe	Burcu Meltem Arık
		Orman Konuşuyor	Tahsin Bilengil
	Değerlerimiz	Dilim Dilim Güzel Dilim	Miyase Sertbulut
		Hacı Bektaş Veli	Necdet Kuru
		Türkiye	Adil Turhan
	Dünyamız ve Uzay	Küçük Kar Tanesi	Şirin Altınyüzük
		Uzayda Yaşam	Alp Akoğlu
		Ayda Bir Küçük Serçe	Çiğdem Suna
	Güzel Ülke Türkiye	Burada Dur	Saim Sakaoğlu
		Dört Mevsimde Dört Güzellik: Abant	Ahmet Arslan
		Güzel Yurdum Türkiye'm	M. Zeki Taşkın

	Yenilikler ve Gelişmeler	Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı Bir Tıkla Elektronik Posta Bilgi Çağı	Aslı Zülal Levent Daşkıran Bestami Yazgan	
	Güzel Sanatlar	Çocuk Doğru Söyledi Şu Heykellere Bak Sinemaya Gitme Günü	Yazar Yok Tuğba Can Salih Mercanoğlu	
6. SINIF	Okuma kültürü	Kütüphane Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması Canım Kitap Mustafa Kemal Atatürk Atatürk'ün Fikir Dünyası	M. Nihat Malkoç Mehmet Güler Suut Kemal Yetkin Komisyon Asım Onat	
	Atatürk	Atatürk'ten Anılar	A. Bekir Palazoğlu, Songül Saydam, Kazım Özalp	
	Sevgi	Soylu Bilgi Ağacı Eskici Anadolu Meşe İle Saz	Bestami Yazgan Refik Halit Karay Mustafa Ruhi Şirin La Fontaine	
	Duygular	Dijon'dan Trabzon'a Nasrettin Hoca	S. Rahmi Eyuboğlu Aydın Su	
	Zaman ve mekân	Anadolu'da Bahar Bayram Yeri Hoşgörüler Diyarı Mardin	Abdurrahim Karakoç Muzaffer İzgü Adnan Avuka	
	Doğa ve evren	Boş Arsa Kınalı Keklik Orman Küstü Bize	Mustafa Kutlu Miyase Sertbarut Cemalettin Şenocak	
	7. SINIF	İletişim	Tatlı Dil Öyle Denmez Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür	Şevket Rado Cevdet Kudret Hakkı Uslu
		Atatürk	Unutulmayan Hafta Atatürk Ve Türk Dili Atatürk Ve Türk Tiyatrosu	İbrahim Gültekin Hasan Sancak Lütfi Ay
		Kavramlar ve çağırışlar	Bakarım Güneş Avuçlarımda Hayata Açılan Kapılar Pembe İncili Kaftan	Beşir Ayvazoğlu Oya Berk Ömer Seyfettin

8. SINIF	Millî kültür	Miras Keçe	Kenan Hulisi Koray
		Oğuz Destanı	Anonim
		Mehmet Akif Ersoy	Abuzer Kalyon
	Doğa ve evren	Sular	Âşık Veysel
		Son Kuşlar	Sait Faik Abasıyanık
		Kutup Yıldızı	Alp Akoğlu
	Toplum hayatı	Osmanlı Dürüstlüğü	Zehra Aydüz
		Odcu Haftası Şenlikleri	Servet Somuncuoğlu
		Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir	Mehmet Önder
	Duygular	Meraklı Pandora ve Konuşan Sandık	Ahmet Ünver
		Aşk Mektupları	Reşat Nuri Güntekin
	Atatürkçülük	Kazılık Dağı'nın Aslanı Boğaç Han	Atilla Dirim
		Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler	Afet İnan
	Doğa ve Evren	Atatürk (Kişiliği, İlkeleri, Düşünceleri)	Ahmet Köklügiller
Akılcılık, Bilim, Eğitim		Bu kitap için yazılmıştır	
Doğa Dedi Ki		Sabahattin Kudret Aksal	
Toplum Hayatı	Güney ve Batı Anadolu Ormanları	Ayhan Atakol	
	Dünya Yuvarlakmış!	Alp Akoğlu	
İletişim	Ceviz	Yakup Kadri	
	Birlikte	Karaosmanoğlu	
Zaman ve Mekân	Çalıkuşu	Mehmet Salihoğlu	
	Tarihin Tanığı Yazı	Reşat Nuri Güntekin	
	Tatlı Dil	Gökhan Tok	
Zaman ve Mekân	Bayan Hardy	Şevket Rado	
	Çocuktum Ufacıktım, Top Oynadım	Stephen Glenn	
	Acıktım	Buket Uzuner	
Zaman ve Mekân	Güney Amerika Gezi İzlenimleri	Gülten Dayıoğlu	
	Hayalinizdeki Oda	İpek Ongun	

Tablo 1'e bakıldığında 5, 6 ve 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan 78 metin içerisinde doğrudan Bektaşî edebiyatından alınarak herhangi bir temada işlenen metin bulunmamaktadır. Ders kitaplarındaki toplam 78 metinden Bektaşîlikle ilgili yalnız tek bir metin vardır; o da 5. sınıf Türkçe ders kitabı "değerlerimiz" temasında Necdet Kuru tarafından kaleme alınan Hacı Bektaş Veli adlı metindir. Bu metin ise doğrudan Bektaşî edebiyatından

yararlanılarak ders kitabına alınmış bir metin değildir. Bu durum Millî Eğitim Bakanlığı'nın sitesinde yer alan özel sektör yayınevlerine ait 5, 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitapları için de geçerlidir. Ada, Evren ve Pasifik yayınevlerine ait 5, 6 ve 7. sınıf ders kitaplarındaki toplam 60 metinden hiçbiri Bektaşî edebiyatından alınmamıştır. Oysa Türk halk edebiyatı geleneği içerisinde önemli bir yere sahip olan Bektaşî edebiyatından Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki ana temalar bağlamında yararlanma fikri ele alındığında, zengin bir eserler topluluğuyla karşılaşılmaktadır.

Çalışmanın bundan sonraki kısmında bu zengin eserler topluluğundan hareketle Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki temalara uygun olarak seçilen Bektaşî edebiyatı eserlerine örnekler verilmeye çalışılmıştır.

3.1. Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Temalar Bağlamında Bektaşî Edebiyatı

Hacı Bektaş Veli'nin dünya görüşünün merkezinde insan sevgisi, dostluk, muhabbet, kardeşlik, doğruluk ve dürüstlük gibi erdemler yer alır. Bu dünya görüşünü benimsemiş olan her bir birey davranışlarına bu erdemler doğrultusunda yön vermeye çalışır. Bu durum ilhamını Hacı Bektaş Veli'den alan ve onun öğretileriyle yaşamını şekillendirmeye çalışan ister talebesi ister takipçisi olsun herkes için geçerlidir. Örneğin *sevgi* temasıyla ilgili olarak Yunus Emre'nin şu dördlüğü dikkate değerdir:

*Ben geldim sevgi için gönüller dost avı için
Ben gelmedim davâ için gönüller yapmaya geldim
Gelin biz tanışalım işi kolay kılalım
Sevelim sevillelim dünyada kimse kalmaz* (Açıkgöz, 1982)

Bu dördlükte sevgi tüm zorlukların aşılmasında, işlerin kolaylaştırılmasında anahtar bir kavram olarak değer görmektedir. Yine Yunus Emre'nin kişisel gelişim temasında ele alınabilecek bir başka dördlüğü ise şu şekildedir:

*İlim, ilim bilmektir; ilim, kendin bilmektir.
Sen kendini bilmezsen, o nasıl okumaktır?
Okumaktan mânâ ne? Kişi, Hakk'ı bilmektir,
Madem okudun bilmek için, bir kuru emektir.* (Açıkgöz, 1982)

Kişisel gelişim teması bağlamında ele alınan bu dördlük okumanın, araştırmanın ve bilgi sahibi olmanın temel amacının bireyin kendisini tanıması olduğunu vurgulamaktadır. Benzer ifadeler Yunus Emre'nin feyiz kaynağı olan Hacı Bektaş Veli'nin aşağıdaki dizelerinde de rastlanmaktadır:

*Hararet nârda'dır, sac'da değildir.
Kerâmet baştadır, tâc'da değildir.
Her ne arar isen, kendinde ara,
Kudüs'te, Mekke'de, Hâc'da değildir.* (Öztürk, 1997)

Hacı Bektaş Veli bu dizlerinde insanın arayışa önce kendinden başlaması gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü kendini bilen bir insanın ancak kendisine “doğru” bir istikamete belirleyebileceğini düşünmektedir. Fakat insanın belirlediği bu istikamette kararlı olması da gerekmektedir. Bu konuyla ilgili olarak Hatayi'nin şu dizeleri dikkate değerdir:

*Bu yolun yolcusu olayım dersen
Elde iki karpuz tutmalı değil
Derviş olup şalvar giyeyim dersen
Gahi giyip gahi atmalı değil
Laden bahçesinde gonca gül olmaz
Kamil ile yoldaş olan yorulmaz
İki mahluk vardır Hakk'a kul olmaz
Mağrurluk kibirlik etmeli değil (Ergun, 1944: 41)*

Hatayi kendini tanımaya çalışan insanın çıkmış olduğu bu yolculukta kararlı olması gerektiğini, aynı anda farklı uğraşlara yönelmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Hatayi'nin bu dizeleri de yine *kişisel gelişim* temasında kullanılabilir. Hatayi'nin bu dizeleri de yine *kişisel gelişim* temasında kullanılabilir.

Hayata önce kendini tanıyarak başlayan insan sonraki aşamada çevreye açılır. İnsanın çevreye uyum sağlayabilmesi için çevresindeki tüm farklılıkları kendi hâllerinde kabul etmesi gerekir. Bektaşilik'te canlı-cansız, insan-hayvan, iyi-kötü gibi tüm zıtlıkların muhabbet kucağında dost edilmesi düşüncesi, bu uyumun sağlanmasında etkili bir araç olarak kullanılabilir. Bu konuda Hacı Bektaş Veli'nin şu dizeleri de çok önemlidir:

*Sevgi muhabbet kaynar; yanan ocağımızda.
Bülbüller şevke gelir, gül açan bağımızda.
Hırslar, kinler yok olur, aşkla meydanımızda.
Arslanlarla ceylanlar, dosttur kucağımızda.
Bu gönül pîri, gönül dostluğuna ilişkin ise, şöyle diyor:
Dostumuzla beraber, yaralanır kanarız,
Her nefeste aşk ile, yaradani anarız.
Erenler meydanına, vahdet ile gir de gör.
Kırk budaklı şamdanda kırkımız bir yanarız
Edep, erkâna bağlıdır; ayağımız başımız.
Güllerden koku almıştır, toprağımız taşımız.
Soframızda bulunan, lokmalar hep helâldir.
Yiyenlere nûr olur, ekmeğimiz aşımız... (Öztürk, 1997)*

Hacı Bektaş Veli'nin tüm farklılık ve zıtlıkları sevgi ve muhabbet kucağında erittiği bu dizeleri, Türkçe Öğretim Programı'nda kavramlar ve çağrışımlar temasında kullanılabilir. Özellikle toplumsal, dinî ve kültürel özellikler açısından zengin bir yapıya sahip olan Türkiye

Cumhuriyeti'nin gelecek nesillerinin bu değerlerle yetişmesi eğitsel olduğu kadar millî bir önem de arz etmektedir.

Millî ve kültürel değerler açısından zengin bir yapıya sahip olan Bektaşi edebiyatından kültürel bir değer olan güzel sanatlar konusunda da yararlanmak mümkündür. Bu konuda bir tıp adamı olmakla birlikte edebiyatçı ve sanatçı kimliği de olan Bedri Noyan Dede Baba'nın ebru, hat, resim ve müzikle ilgili eserleri dikkate değerdir. Bedri Noyan Dede Baba, hem hat sanatında hem de Arap harfleriyle kullanımı oldukça zor olan Latin harflerini kullanarak çalışmalar yapmıştır (Balibeyoğlu, 1998). Bedri Noyan Dede Baba'nın ortaya koymuş olduğu bu eserler, hayatı bağlamında kurgulanan biyografi türü ile Türkçe ders kitaplarında değerlendirilebilir. Bedri Noyan Dede Baba'nın yanı sıra yine Anadolu Türkmen müziğinin öncü isimlerden biri olan Neşet Ertaş'ın türküleri de güzel sanatlar ana temasının müzik alt temasında kullanılabilir Bektaşi edebiyatı örneklerindedir. Neşet Ertaş'ın dile getirmiş olduğu bu türküler geniş bir tema yelpazesine sahiptir. Örneğin aşağıdaki dizelerinde Neşet Ertaş birlik ve beraberlik üzerinde durmaktadır (Parlak: 2012: 296):

*İkilik noktasın kalksın aradan
Bir'dir Allah adı hoş değil midir
Hepimizi bir yaratmış Yaradan
İnsanlar hep bir, kardeş değil midir
Ona göre gerçek: birlik, birlik ise: gerçek var oluştur;
Garibin sözleri birlik içindir
Birliğin içinde dirlik içindir...*

Neşet Ertaş bu dizleriyle Hacı Bektaş Veli'nin "Bir olalım, iri olalım, diri olalım" sözlerine telmihte bulunurken Anadolu topraklarında çıkarılmaya çalışılan kardeş kavgasına da karşı çıkmaktadır. Çünkü Neşet Ertaş'ın ilham kaynağı olan Hacı Bektaş Veli "İncinsen de incitme" demektedir. Neşet Ertaş da bu sözden hareketle şu dizleri dile getirir (Parlak: 2012: 301):

*Sakın ol ha insanoğlu
İncitme canı incitme,
Her can bir kalp, Hak'a bağlı
İncitme canı incitme...
Bir gün olup öleceksin
Ettiğinden bulacaksın
Tekrar geri geleceksin
İncitme canı incitme...*

Bedri Noyan Dede Baba ve Neşet Ertaş'tan alınan bu örnekler Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki güzel sanatlar temasında Bektaşi edebiyatı ve sanatından yararlanılabileceğini göstermektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki temalardan bir diğeri de duygular temasıdır. Veda, özlem, kıskançlık, takdir etme gibi alt temalardan oluşan bu tema için de Bektaşi edebiyatı zengin seçenekler sunmaktadır. Örneğın Bektaşi bir şair olan Haydar Kaim'in aşağıdaki şiiri özlem alt temasında işlenebilecek bir metin örneğı olabilir:

Hasretlik

*Gözümün nurusun kalbimin içi
Damarımın kanı kolumun gücü
Senin hasretliğın bilsen ne acı
Gönlümün sultanı neredesin sen
Sen gideli güneş bile doğmuyor
Uzuyor geceler sabah olmuyor
Her kime rastlasam seni soruyor
Gönlümün sultanı neredesin sen
Sen benim dünyada tek varlığımın
Dünyada dinim Ahret imanımın
Cesedim içinde tatlı canımın
Gönlümün sultanı neredesin sen
Oğlum kızım gelin torun sağ olsun
Sensiz ölür ise yerim dar olsun
Yalan söylüyorsam gözüm kör olsun
Gönlümün sultanı neredesin sen
Ali Haydar sana âşık derinden
Ayrıldılar onu şirin yârinden
Soracağım Bilge ile Aziz'den
Gönlümün sultanı neredesin sen (Bekki, 2008: 128)*

Bektaşi edebiyatında farklı duygulara hitap eden, hayat dolu, şakacı, gülyüzlü zeki insan tipini çizen fıkraların da önemli bir yeri vardır. Tablo 1'de 6. sınıf duygular temasında Nasrettin Hoca fıkrasına yer verildiğı görülmektedir. Türk edebiyatında Nasrettin Hoca fıkralarından sonra konu çeşitliliğı bakımından zengin ve renkli fıkra türü olan Bektaşi fıkraları bu bağlamda değerlendirilmesi gereken metinlerdir. Bu fıkralar günümüzde dar bir muhitte dile getirilmektedir fakat güncelliğini hâlâ korumakla birlikte yeni Bektaşi fıkralarının yaratılması dahi söz konusudur (şahin, 2010). Bektaşi fıkralarının bu özelliğı, halk tarafından ne kadar

benimsendiğinin bir göstergesidir. Aşağıda verilen Bektaşi fıkrası duygular temasında ele alınabilecek örnek bir metin olarak görülebilir:

Vaktiyle Bektaşi'nin biri rüyasında kıyametin koptuğunu görmüş, sonra mahşer kurulmuş, sonra bütün günahlarının kırk elli çuvala doldurulmuş olduğunu görmüş. Yirmi beş otuz deveye günah çuvallarını yükleterek bu develeri çekmiş. Cehenneme götürmüş. "Günahın kadar yan" diye melekler tarafından emredilince develerde büyüklü küçüklü birçok çanlar da asılı olduğu halde çekip bir ovada giderken bir adamın omzunda ufak bir heybe ile gitmekte olduğunu görüp o adama nereye gittiğini sormuş. O adam da cehenneme gittiğini ve günahının hepsinin de heybenin içinde bulunduğunu söylemesi üzerine Bektaşi "Adam sen de, o kadcarkık günah için cehenneme mi gidilir, o heybeyi de bana ver, benim kara devenin hatabına asayım, senin günahın kadar da yanıvereyim, sen yorulma" diyerek heybeyi deveye asmış, o adamı yoldan çevirerek devleri çekip yine yoluna devam etmiş. Biraz ileri varınca önünde birçok melek gelip "Sen o adamın heybesini devene atıp onun günahı miktarı da yanıverecek olduğun için Cenabı Hak bu cömertliğinden hoşlanıp seni affetti; çuvallardaki günahını buraya boşalt da dön git" demişler. Bektaşi de öyle yaparak boş çuvalları develere yükletip sevinerek oradan dönmüş (Yıldırım, 1999: 100).

Bektaşi edebiyatında mizah kavramı gibi muhabbet kavramının önemli bir yeri vardır. Çünkü muhabbet; bilginin oluşmasının, gelişmesinin ve aktarılmasının sağlandığı ortamlardır. Muhabbette en önemli kural konuşmacıyı can kulağıyla dinlemek yani etkili iletişim becerilerini kullanmaktır. Bu doğrultuda Kul Derviş'in şu sözleri iletişim temasında ele alınabilecek örnek bir metin olarak görülebilir:

" Yol içinde muhabbet çok önemlidir. 'Muhabbet, Muhabbet açar / Muhabbetten kim kaçar.' İnsanlara sevgiyi saygıyı, birbirine anlayışı gösterir, ben senden bilmediklerimi öğrenirim sen de benden öğrenirsin, bir alışveriştir bu. Bir tarihte Bilal babalar, bana sual soruyor, onların bana sorduğu sualleri benim bilmemin imkânı yok, onların sorduklarından sordukları soruyu cevaplandırarak, soruların cevabını ben öğrendim. Cevabını ben verdim ama ben de öğrendim... Muhabbet tamamen insan sevgisi ile her şeyin varlığına, insanların hak olduğuna inanmakla oluşuyor. Bunlara inanırsan Cenabı hak aynı peygamber efendimize vahiy gelmesi gibi bir ilham doğuruyor

gönlüne. Bu şekilde bütün insanlar bilinçleniyor, oranın ceryani sürekli geliyor, değişiyor. Sorulara cevaplara göre. Durum saniye başına dakika başına sürekli değişiyor. Bazı kere sorayım da öğreneyim dediğin konuyu muhabbetinde söylenirken görebiliyorsun. Sanki senin aklından alıp başkası söylüyor. Muhabbet hesapları böyle karışıktır.” (Işık, 2011)

Derviş Dertli Garip’in aşağıdaki sözleri ise iletişim teması bağlamında katılımlı dinleme türünü örneklendiren bir metin olması açısından önemlidir:

“Hani Derviş Biçareye sormuşlar ‘gözünü sevdiğim bize konuş bir şeyler öğrenelim’ diye söylemişler o da “çağımız ne verdiniz ki ben size ne veriyim” demiş. Demek ki sen bir şey soracaksın ki alabileşin. Bana bir şey sorulduğunda, bana bunu sordu, gücüm yettiği kadar cevaplarım gücüm yetmediği yerde de eyvallah demeye meraklıyım. Daha önceden hazırlamış olsam, bana şunu sorarlarsa şunu vereyim diye kafama doldurmuş olsam olmaz. Buranın havası başka olur, benim kafama doldurduğum değil de başka bir şey çıkarır ortaya.” (Işık, 2011)

Bu metinde Derviş Dertli Galip, dinleyicilerin kendisine soru sormasını ister. Bu sayede konuşmacı, anlattıklarının karşısındaki insanlar tarafından dinlendiğini hisseder, rahatlar ve iletişim süreci de amacına ulaşmış olur.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki temalardan bir diğeri de hak ve özgürlükler temasıdır. Bektaşî edebiyatına bakıldığında bu tema ile ilgili en belirgin örneğin Hacı Bektaş Veli tarafından dile getirilen ve kadın-erkek eşitliğini vurgulayan şu dizelerin olduğu anlaşılmaktadır:

*Erkek dişi sorulmaz muhabbetin dilinde
Hakk’ın yarattığı her şey yerli yerinde
Bizim nazarımızda kadın-erkek farkı yok
Noksanlık, eksiklik senin görüşlerinde (Menemencioğlu, 2011)*

Dizelerde de görüldüğü gibi kadın-erkek eşitliği dinî temellere dayandırılmakta ve eğer bir eksiklik varsa bunun insanların görüşlerinde aranması gerektiği vurgulanmaktadır. Hak ve özgürlükler kapsamında verilebilecek örneklerden bir diğeri de Turgut Koca Halifebaba Erenler’in nefes türünde dile getirdiği şu dizelerdir:

*Ey Bektaş-ı Veli, ey koca Hünkâr,
Benzeri olmayan yüce ermişsin.
Kerametlerinde büyük hikmet var,
Önce devlet, sonra ordu kurmuşsun.*

*Öğretmişsin bize güzel Türkçeyi
Sevdirmişsin güzel olan her şeyi.
Türk'e karşı sapık her düşünceyi
Tığından geçirip yere sermişsin.
Kardeşlik, eşitlik özgürlük, dirlik,
Temel ilke dedin ulusal birlik.
Hak bildik, Hak gördük, biz Hakk'a geldik,
Hak yolu gösteren ulu pirmişsin.
Bildirmişsin bize, uygar olmayı,
Evlenince bir tek kadın almayı
Boşanmak yok dedin bir ömür boyu,
Aileye yeni şekil vermişsin... (Menemencioğlu, 2011)*

Yukarıdaki dizelerde kadın haklarından aile hayatı, eşitlik, özgürlük, dil sevgisi gibi pek çok konuya değinilmiştir. Tüm bu kavramların günümüze kadar milletin kolektif şuurunda yer etmiş olması ve dilden dile, gönülden gönle Bektaşî söylemleri aracılığıyla aktarılması, Türkçe öğretiminde Bektaşî edebiyatından yararlanmanın önemini ortaya koymaktadır.

Hak ve özgürlüklerde olduğu gibi Bektaşîliğin toplumsal hayatla ilgili de insanlara önemli uyarıları vardır. Bu uyarılardan biri dostluk ve dostluğun bir gereği olarak dayanışmadır. Aşağıdaki metinde sağlam dostlukların kurulabilmesi ve devam ettirilebilmesi için paylaşma ve dayanışmanın önemi üzerinde durulmaktadır:

Biri bir bostan ekse (bahçe yapsa) önce etrafını çevirir, sonra toprağı yumuşatır (sürer), çeşitli nimetleri eker. Ondan sonra döner, biçer, savurur, ayırık otları ayırır, dışarı atar. Ondan sonra, orta yere bir kuru sığır hası (korkuluk) diker. Yemişi tamam olunca (olgunlaşp yenilecek hâle gelince) o korkuluğı bırakır, yemişi toplayıp dostları ve kardeşleriyle yer, Tanrı'ya şükür eder(ler). (Güzel, 2011)

Hacı Bektaş Veli'nin Makalat adlı eserinden yapılan bu alıntı toplum hayatı temasında ders kitaplarında kullanılabilecek örnek metinlerden biridir.

Bektaşîlikte toplum hayatı sadece manevi değerleri değil, aynı zamanda maddî kültür özelliklerini de yansıtmaktadır. Örneğin toplumsal hayatın karakteristik özelliklerini taşıyan yerleşim yerleri; göçebe, Türk İslam-Anadolu kültürlerinin bir sentezidir. Demirarslan'ın (2011) eski bir Bektaşî yerleşim yeri olan Yörük Köyü'ndeki evlerin ve odaların iç mekân ve dekorasyon özellikleri üzerinde durduğu çalışmada Türk-İslam yaşam tarzını incelemeye çalışmıştır. Demirarslan'ın yapmış olduğu bu çalışmanın bulguları ortaokul Türkçe ders kitabının zaman ve mekân temasında bir deneme ya da gezi yazısı şeklinde düzenlenerek yer alabilir. Böyle bir yazıyı okuyan çocuklar, kendi evlerinin ya da odalarının iç mekân

özelliklerini göz önünde bulundurarak geçmişe doğru kültürel bir yolculuğa çıkar ve atalarının yaşam tarzı hakkında belirli bir birikime sahip olurlar.

Anadolu ve Orta Asya coğrafyasındaki yerleşim yerleri ve mimari yapılar sadece zaman ve mekân temasında değil, alışkanlıklar temasında da işlenebilecek niteliğe sahiptir. Örneğin Orta Asya ve özellikle İran coğrafyasında insanların bedenlerini geliştirmek, nefeslerini disiplin altına almak ve sağlıklı yaşamak için bir araya geldikleri Zorhaneler, alışkanlık teması için örnek verilebilir (Tunçkol ve Güven, 2007). Yine benzer şekilde zorhaneler gibi geleneksel ata sporları olan güreş ve okçuluk sporlarındaki ritüeller de alışkanlık temasında değerlendirilebilir. Zorhane adı verilen mimari yapı ve bu yapı etrafında gelişen ritüeller ve geleneksel ata sporları olan güreş ve okçuluk sporları, spor ve sağlıklı yaşama alt temalarında ele alınıp bu sporlarla ulaşılmak istenen dostluk, kardeşlik, saygı ve spor ahlakı ile ilgili değerler öğrencilere farklı türdeki metinler aracılığıyla sunulabilir.

Hacı Bektaş Veli'nin Orta Asya'dan Anadolu'ya olan yolculuğu, büyük bir medeniyetin inşası için başlatılan bir hareket olarak görülebilir. Hacı Bektaş Veli, Makalat adlı eserinin marifetin cevabını beyan ettiği yedinci bölümünde adına gönül dediği bu büyük hareketin rahmani sultanının adının akıl ve ilk muhafızının da ilim olduğunu belirtir. Daha sonra insan ve toplumsal hayatla ilgili kaideler üzerinde durarak bu büyük medeniyeti kuracak olan insanın hangi özelliklere sahip olması gerektiğini muhafız olarak benzediği değerler üzerinden açıklar:

Yüreğin sağ kulağında yedi kale vardır.

Hak sübhanehu ve ta'ala her kalede bir muhafızı vekil kılmıştır. O muhafızların adı bir bir belirtilmiştir:

İlk muhafızın adı ilimdir.

İkinci muhafızın adı cömertliktir.

Üçüncü muhafızın adı hayattır.

Dördüncü muhafızın adı, sabırdır.

Beşinci muhafızın adı, perhizkârlıktır.

Altıncı muhafızın adı korkudur.

Yedinci muhafızın adı edeptir." (Güzel, 2011)

Hacı Bektaş Veli'nin gönül şehrindeki ilk muhafızın ilim olduğunu belirtmesi oldukça manidardır. Hacı Bektaş Veli eserin ilgili bölümünde gönül şehrindeki tüm değerleri açıklamaktadır. Türkçe Öğretim Programı'nın bilim ve teknoloji teması bağlamında günümüz insanın gittikçe mekanikleşen hayatı da göz önünde bulundurulduğunda bu değerlerin bilim ve teknoloji temasında öğrencilerin hem değer hem de düşünce dünyalarında önemli etkileri olabileceği düşünülebilir. Yine Âşık Cemal'in dile getirdiği bilim temalı aşığıdaki dörtlük de konumuz açısından dikkate değerdir:

Hayat döne döne dengeyi sağlar

*Denge bilen güler dengesiz ağlar
Bilene bağ olur şu kuru dağlar
Oku ilim öğren bilen olasin (Âşık Cemal, 2002)*

Bilimle ilgili olarak hem Hacı Bektaş Veli hem de Âşık Cemal'den alınan bu örnekler bilimin Bektaşî edebiyatında manzum ve nesir olarak her iki formda da yer bulunduğunu göstermektedir.

Bektaşî edebiyatının tarihî temelleri Türk milletinin kültürel değerleri üzerinde yükseldiği için bu edebiyattan *millî kültür* teması bağlamında da yararlanılabilir. Çünkü Bektaşî edebiyatındaki kültürel motifler hem Türk toplumundaki insanın hem de diğer insanların nasıl tanınacağı hususunda bize yardımcı olan önemli ipuçları sunmaktadır (İlbars, 1998). *Millî kültür* temasının alt temalarından biri *Türk büyükleri* temasıdır. Sade ve anlaşılır bir Türkçeyle dile getirilen Hacı Bektaş Veli Velâyetnamesi hem kısa cümleleriyle hem de Türkçe deyimleriyle Türk edebiyatının önemli tarihî vesikalarındandır. Bu velâyetname içerisinde geçen hikâyelere bakıldığında Osman Gazi, Mevlana, Taptuk Emre, Yunus Emre, gibi Türk coğrafyasının büyükleriyle ilgili pasajların da olduğu anlaşılmaktadır. Hacı Bektaş Veli Velâyetnamesi'nden alınan aşağıdaki manzume Yunus Emre'yle ilgili bir pasajdır:

*Sivrihisar'ın kuzeyinde Sarıgök derler, bir köy vardı. O köyde doğmuş
Yunus Emre adlı biri vardı. Bu erin mezarı da gene doğduğu yere
yakındır. Yunus, ekincilikle geçinir, yoksul bir adamdı. Bir yıllık kutluk
olmuştu, ekin bitmemişti. Hacı Bektaş'ın vâsfini o da duymuştu.
'Gideyim, biraz bir şey isteyeyim' dedi. Bir öküze alıç yükledi, vara
vara Karaöyük'e geldi. Hünkâr'a;
- 'Yoksul bir adamım, ekinimden bir şey alamadım, yemişimi alın,
karşılığını lütfedin, ehlimle ayalimle aşkınıza yiyeyim' dedi.
Hünkâr emretti, alıcı yüklediler. Bir-iki gün sonra Yunus, memleketine
dönmeyi kararlaştırdı. Hünkâr bir derviş gönderdi.
- 'Sorun' dedi, 'Buğday mı verelim, nefes mi?'
Yunus'a sordular. 'Ben nefesi ne yapayım, bana buğday gerek' dedi.
Hünkâr'a bildirdiler. Buyurdu ki:
- 'Her alıcın çekirdeği başına on nefes verelim.'
Bunu söylediler. 'Ehlim var, ayalim var, bana buğday gerek' dedi.
Bunun üzerine öküzüne buğday yüklediler. Yola düştü. Fakat köyün
aşağısına gelince hamamın öte yanındaki yokuşu çıkar çıkmaz; 'Ne
olmayacak iş ettim ben' dedi.
'Velâyet erine vardım, bana nasip sundu, her alıcın çekirdeği başına
on nefes verdi, kabul etmedim. Verilen buğday birkaç gün yenir, biter.*

Bu yüzden o nasiplerden mahrum kaldım. Döneyim varayım belki gene himmet eder.'

Bu fikirle dönüp tekrar tekkeye geldi. Buğdayı indirdi.

- 'Erenler' dedi, 'Bana himmet ettiği nasibi versin, buğday gerekmez bana.'

Halifeler, gidip Hünkâra bildirdiler. Hünkâr;

'O iş, bundan böyle olmaz. O kilidin anahtarını Tapduk Emre'ye sunduk. Ona gitsin. Nasibini ondan alsın' dedi.

Halifeler, Hünkâr'ın sözünü Yunus Emre'ye söyledi. O da Tabduk Emre'ye gitti,

Hünkâr'ın selâmını söyledi, olanı biteni anlattı. Tabduk selâmı aldı.

- 'Safa geldin, kademler getirdin. Halin bize malum oldu. Hizmet et, emek ver, nasibini al' dedi.

Yunus, Tabduk Emre'nin tekkesinde odun çeker, arkasıyla getirirdi.

Yaş ağaç kesmez, eğri odun getirmezdi. Kırk yıl hizmet etti. Günün

birinde Tabduk Emre'ye bir neş'e geldi, hâllendi. Meclisinde Yunus-ı Guyende adlı bir şair vardı. Ona;

- 'Söyle' dedi.

O, mırın kırın etti, söylemedi. Tabduk;

- 'Yunus!' dedi, 'Sohbet et, şevkimiz var, işitelim.'

Yunus gene söylemedi. Bu sefer Tabduk, Yunus Emre'ye döndü;

'Hünkâr'ın nefesi yerine geldi, vakit tamam oldu, o hazinenin kilidini açtık, nasibini verdik, hadi söyle' dedi.

Hemen Yunus Emre'nin gözünden bir perde kalktı, söylemeye başladı.

Söylediği nefesler, büyük bir divan oldu. (Gölpınarlı, 1990: 47-48; akt.

Kaya, 2000)

Velâyetname'deki bu pasajlar hem tarihi vesikalar olmaları hem de Türk coğrafyasında edebî, sosyolojik ya da siyasi açıdan önemli hizmetleri olmuş büyükler hakkında bilgiler vermesi itibarıyla Türkçe ders kitaplarına metin seçiminde göz önünde bulundurulabilir.

Bektaşî Edebiyatı'ndaki kültürel değerlerden biri de doğanın yeniden dirilişini konu edinen nevruz bayramının Anadolu'nun çeşitli bölgelerindeki farklı uygulamalarıdır. Aşağıdaki metin günümüzde Anadolu'da uygulanan Nevruz erkânından bir örnektir:

Nevruz sabahı erkân usûlüyle meydan odasına girilir. Bütün canlar yerli yerine oturur. Erkân uyarınca çerağlar (mum) yanar.

Mürşit (Dede):

"Bismi şah Allah Allah! Ey yılları yıllara ekleyen, bizim hâlimizi en iyi hâle çevir, ey gönüllerimizi iyiye döndürücü, ey geceleri gündüzlere çevirici, Tanrım senin dönüp dönüp saldıran Aslanın hakkıyçün Nevruz hakkıyçün. İman ıssı kişiler ve erenlerin şahı Ali hakkıyçün isteklerimiz kabul et! Ey dayanacağımız Tanrı Hü dost" Gülbankini okur.

Sonra mürşidin yanında iki çerağcı birer çerağ(mum) tutar. Bu arada bir Nevruziye okunur. "Nevruziye okunurken ayağa kalkılır, sonra oturulur ve süt dağıtılır.

Sonra mürşit şu gülbankı okur:

"Bismişah Allah Allah vakitler hayır ola, hayırlar feth ola Hak erenler yıllarımızı mübarek eyleye meydanımız şen, gönüllerimiz ruşen ola, Hak Muhammed Ali meydanımızdan soframızdan yaren ve ihvanımızın eksikliğini göstermeye, tuttuğumuz işleri âsan ve gönüllerimizin umduklarını ihsan eyleye.

Hazır gaip, zahir, batın, Hak erenlerin hayır himmetleri üzerimizde sayeban ola. Dervişlere kötülük düşünen münkir, müfsit ve münafıkların boynundan Zülfikar'ı Haydarlı kerrar eksik olmaya. Yuf münkire, lânet Yezid'e, rahmet mümine, hazır ve gaip erenlerin keremine, demine hü".

Sonra şu gülbankla son verilir:

"Bismişah, Allah Allah Tanrım suçlarımızı bağışla, kötülüklerimizi iyiliğe çevir. Hayır isteklerimizi yerine getir. Belâları başımızdan gider.

Bizi ilahî aşkımızda ilerlet, ilahî bilgimize tertemiz idrakler sağla. İyi ahlâklar ver, kötü huylarımızı gider. On iki imam ruhu, on dört tertemiz masum ve on yedi beli kemer kuşanmışlar, yetmiş iki Kerbelâ çölü şehitleri ruhu hürmetine senin rızana bağılıyız, azamet-i cabbar, vahid-ül kahhar, gülbang-i nebi-yi resul-i esrar, name-i halka-i Tevhid meydanı kırklar. Pirim Hünkâr Hacı Bektaş Veli bir yar...

Gerçekler demine ya Ali hü... (Sümer, 1998).

Millî bayramlarımızdan biri olan nevruzla ilgili bu metin, düzenlenerek ders kitaplarına alınabilir. Bu uygulama sınıf ortamında drama yöntemi kullanılarak öğrencilere yaptırılabilir ve böylece öğrencilerin derse daha aktif bir şekilde katılmaları sağlanabilir. Böyle bir uygulama ile öğrencilerin nevruzun Anadolu'daki farklı bir uygulamasından da haberdar olmaları sağlanmış olur.

Bektaşî edebiyatından millî kültür temasında yararlanılabilecek diğeri bir örnek ise Nezihe Arz tarafından yazılan Kutlu Melek tiyatrosudur. Bu tiyatrodaki Ahmet Yesevi tarafından Anadolu'da birliğı sağlamak ve Türklerin Anadolu'ya yerleşmelerini sağlamak için görevlendirilen Hacı Bektaş Veli'nin yedi yıllık bir yolculuktan sonra Anadolu'da bir Alevi köyüne yerleşerek burada yaşadıklarını anlatır (Güler, 2013: 201). Bu oyun gerekli düzenleme işlemleri yapıldıktan sonra Türkçe ders kitaplarında kullanılabilir. Aşağıdaki metin bu oyunun final sahnesinden alınmış bir bölümdür:

Orhan Bey–Tanrının aziz kulları, bizim seçkin dostlarımız. Kara Bey'in vasiyetine uyararak (...) Babam şöyle buyurdu

-Anadolu bir ve bütün olmalı.

-Toprak bütünlüğü asaldır, Din bütünlüğü güzeldir.

-Ama toprak bütünlüğü önce gelir. Kimseyi zorlamadan, gönlini kazanarak İslam olursa ne ala. Lakin İslam'da zorlama yoktur! -Tanrı toprağının bütünlenmesinde ölçemediğimiz yücelikler vardır.

-Kılıcınız elden düşmeyecek.

-Lakin kitabımızda öyle!

-Kitap, ulaştığınız her toprakta adaleti sağlamak içindir. Duyduk duymadık demeyin. (...) Şunca askerimizin, Bektaş kardeşimizin dileklerini benimsemesi, düşlediklerini yapabilmesi için, Horasan ocağının eliyle onları kutsamasını, tekbirlerinin yürekten diliyorum. Elinin, Alp erenlerinin, savaş erenlerinin üzerinde olduğunu, sizin tanıklığınızda onlara göstereceğini. Göstersin ki, kalplere güven gelsin. Bir merkeze, bir ocağa bağlı olduklarını bilsinler! (Araz, 1998; akt. Güler, 2013: 216).

Kutlu Melek tiyatrosunda Hacı Bektaş Veli, Anadolu'da birlik ve beraberliğin sağlanmasında görev alan temel karakterlerden biridir. Bu metin aracılığıyla öğrencilerin dolaylı olarak Anadolu tarihi hakkında da bilgi sahibi edilmeleri sağlanabilir.

Türkçe Öğretim Programı'nda her sınıf düzeyinde zorunlu tema olarak *Atatürkçülük* yer almaktadır. Bektaşî bir şair olan Fahimi'den alınan aşağıdaki dizeler *Atatürkçülük* teması bağlamında dahi Bektaşî edebiyatından yararlanılabileceğini göstermektedir:

*Hükûmet-i Türkiyye Cumhûriyyeti Reisi Gazi Mustafa Kemal Paşa
Hazretleri'ne Senâ*

Sa'âdetde müdâm herdemi mensûr olasın

Avn-i Hakk'la cündi â'dâlan i'dam kulasın

Mülk-i mület hükûm-i dinde hadîri olasın

Mustafa Gazi Kemal çok yaşayıp sağ olasın

...

*Mustafa Gazi Kemal çok yaşayıp sağ olasin
Adlinizle güle halk hayr dualar alasin* (Çetin, 1995)

Tarihî ve millî bir şahsiyet olan Atatürk'e şair Fahimi tarafından yazılmış olan bu şiir sadeleştirilerek ve gerekirse düzenlenerek ders kitaplarında kullanılabilir. Atatürkçülük temasında kullanılacak bir diğer Bektaşî edebiyatına ait eser örneği Âşık Hüdai'nin aşağıdaki şu dizeleridir:

*Balık susuz olmaz, insan vatansız
Gülüm Hacı Bektaş, elim Atatürk
İlmin nihayetsiz, yolum hatasız
İlim Hacı Bektaş, yolum Atatürk
Hünkâr, ruhumdaki yeşeren daldır
Atam o daldaki açılan güldür
Tıpkı buna benzer, buna misaldir
Dalım Hacı Bektaş, gülüm Atatürk
Okuyabilirsen, insan bir ilim
Fikirden, mantıktan geçiyor yolum
Birbirine bağlı gönlümle dilim
Gönlüm Hacı Bektaş, dilim Atatürk
İşte Hüdainiz, meydana geldim
Ben böyle inandım, ben böyle bildim
Bir yüce uludan, bir dolu aldım
Ulum Hacı Bektaş, dolum Atatürk* (Sertkaya, 1998)

Bir diğer örnek ise Bektaşî Sami Samih Rıfat'ın Atatürk'e beslediği duyguları dile getirdiği aşağıdaki dizeleridir:

*Kurtaran bir zafere asırlar acıkmıştı,
Vatanda görülmemiş bir kahraman çıkmıştı
Gidip göreyim dedim yüzünü doya doya,
Koşum tam on yıl evvel, geldim Anadolu 'ya.
Bir gurbet hastasıydım, aciz, kimsesiz, düşkün,
İçin için ağladım yattığım handa bir gün.
İstikal yollarında, düşmanla vuruşarak,
Ölmek için lazımdı, yemek, içmek yaşamak.
İnsanlar diyordu: git! Mezarlar diyordu: gel!
Baktım bana uzandı cihanı kavrayan el.*

*Artık bende cidalin canlı bir askeriydim,
Onun gittiği yolda, Onun emir eriydim.
Ey Büyük kurtarıcı! Yalnız sendin o zaman,
Bütün savaşanları ayaküstüne tutan.
En acı sefaletler kemirirken bu yurdu,
Her düşen yaralanan sana „yetiş“ diyordu.
Beni de onun gibi esirgedin, yaşattın
Karıştı hayatıma büyük tarihi adın.
Oğluma isim verdim “Gazi Kuloğlu” diye,
Götürsün evlatlarım bu atı ileriye.
Gazi Kuloğulları ebedi bir nam olsun,
Seni unutanlara bu vatan haram olsun.(Küçük, 2005: 155)*

Âşık Hüदै ve Bektaşi Samih Rıfat'ın bu dizeleri gerek ana metin, gerek serbest okuma parçası ve gerekse herhangi bir etkinliğe bağlı olarak Atatürkçülük temasında kullanılabilir.

Hayatın tüm konularına ve renklerine yer veren Bektaşi edebiyatında doğa ve çevre sevgisi diğer bir olgudur. Özellikle Anadolu Aleviliğinde dağ, toprak, su, ağaç, orman gibi çevre öğelerinin kutsallıkla iç içe olduğu görölmektedir. Çevreye verilen bu büyük değerin örneği Âşık Veysel'in şu dizelerinde açıkça görölmektedir:

*Âdemden bu yana neslim getirdi
Bana türlü türlü meyve bitirdi
Hergün beni tepesinde götürdü
Benim sadık yârim kara topraktır
İşkence yaptıkça bana gülerdi
Bunda yalan yoktur herkes de gördü
Bir çekirdek verdim dört bostan verdi.
Benim sadık yarım kara topraktır.
Göğsün kestim kazmayınan belinen
Yüzün yırttım tırnağınan el ilen
Yine beni karşıladı gül ilen
Benim sadık yârim kara topraktır. (Birdoğan, 1998)*

Âşık Veysel'in sadık yâri kara toprakla ilgili Yunus Emre'nin şu dizeleri de oldukça manidardır:

*Ben mevlamı yerde buldum ne isterem gökyüzünde
Bana yüzüm yerde gerek, bana rahmet yerden yağer (Birdoğan, 1998)*

Yunus Emre ve Âşık Veysel bu dizelerinde toprak sevgisini dile getirirlerken Alevi ozanları ise aşağıdaki dizeleriyle ağacın kutsallığına vurgu yaparlar:

*Öt benim sarı tamburam
Senin aslın ağaçtandır
Ağaç dersem gönüllenne
Kırmızı gül ağaçtandır
Ali Fatma'nın yâri
Ali çekti Zülfikâr'ı
Düldül atının eğeri
O da yine ağaçtandır.
Nurdandır Kâbe eşiği
Cihan 'ı tuttu ışığı
Hasan Hüseyin'in beşiği
O da yine ağaçtandır
Yeter Pir Sultan'im yeter
Dertlere derman katar
Türklü Türlü meyve biter
O da yine ağaçtandır. (Birdoğan, 1998)*

Hatayi ise doğanın güzelliklerine sahip çıkmayanlara şu dizeleriyle seslenmektedir (Gülçiçek, 2002):

*Ezel bahar olmayınca / kırmızı gül bitmez imiş
Kırmızı gül bitmeyince / dertli bülbül ötmez imiş
Bülbül hevestir ötmeğe / sarılıp güle yatmağa
Bahçıvan gülü satmağa / gül kadrini bilmez imiş
Bahçıvan satma bu gülü / haramdır parası pulu
Ağlatma dertli bülbülü / göz yaşın silmez imiş
Bülbül güle hayran olur / hayran olur seyran olur
Bazı insan hayvan olur / hayvan âdem olmaz imiş
Şah Hatayi ölmeyince / tenim türab olmayınca
Dost dosttan ayrılmayınca / dost kadrini bilmez imiş.*

Görüldüğü gibi doğa ve çevre sevgisinin Alevi-Bektaşî edebiyatında ayrı bir yeri vardır. Bu edebiyatta su, toprak, ağaç, dağ adeta kutsallaştırılarak ozan ve şairlerin dizelerinde yeniden hayat bulur. Çevreyi kutsayan, ona ayrıcalıklı bir bakış açısı sunan bu edebiyata ait edebî ürünler Türkçe ders kitaplarında doğa ve evren temasında ana metin ve serbest okuma metni olarak ya da okuma, dinleme, konuşma, yazma etkinliklerinde kısa metinler olarak kullanılabilirler.

4. SONUÇ, TARTIŐMA ve ÖNERİLER

4.1. Sonuç ve Tartıőma

Türk toplumunun kültürel birikiminin temelleri yüzyıllar öncesine kadar dayanmaktadır. Bu kültürel birikimin oluşmasında özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun edebî ve sanat anlayışının büyük etkisi vardır. İmparatorluk edebiyatı ise dil ve üslup özellikleri açısından farklılıklar gösteren temel yapı taşlarından oluşmaktaydı. Bu temel yapı taşlarından biri de Türk halk edebiyatıydı. İşte Horasan'dan kalkıp Anadolu'ya Hakk'ı anlatmak için gelen Hacı Bektaş Veli ve Anadolu'da ona yoldaşlık eden erenlerin halk ile temaslarında dile getirmiş oldukları sözlü ve yazılı ürünler yani Bektaşî edebiyatı, Dini-Tasavvufî Türk halk edebiyatı kapsamında değerlendirilmektedir (Atalay, 1991).

Bektaşî edebiyatı Türk kültürünün bileşenlerinden biridir. Bu bileşen; ortaya koymuş olduğu edebî birikim ile bugünün toplumunu geçmişin zengin ve köklü sanatından haberdar eden, insanların geçmişlerine bakarak ne olduklarının ve kendi yeterliliklerinin farkına varmalarını sağlayan ve Anadolu halkının neden bir arada yaşaması gerektiği hususunda önemli deliller sunan, dinî olduğu kadar dilsel, kültürel ve millî bir harekettir. Hacı Bektaş Veli ve erenleri, temel düsturları olan *bir olmak, iri olmak ve diri olmak* için insanları bir araya getirecek ve birbirlerine karşı muhabbet duymalarını sağlayacak her türlü fedakârlığı üstlenmişlerdir (Yavuzer, 2013). Bunu yaparken de özellikle halkın kullandığı sade Türkçeden faydalanmışlardır.

Bektaşîliğin Türkçe ile ilgili bu hassasiyeti Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçlarından ilki olan "öğrencilerin dilimizin, millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olduğunu benimsemeleri" maddesiyle örtüşmektedir. Bu noktadan hareketle hem Bektaşîlik hem de Türkçe Dersi Öğretim Programı tarafından Türkçenin millî birlik ve bütünlüğümüz açısından öneminin ön planda tutulduğu söylenebilir. Fakat buradaki en önemli husus, öğrencilerin Türkçenin Bektaşî edebiyatı bağlamında kazanmış olduğu farklı görünüşleri kavrayabilmeleri için Türkçe öğretiminde Bektaşî edebiyatının daha işlevsel olarak işe koşulmasıdır. Dilsel ve kültürel bir olgu olarak Bektaşî edebiyatı üzerine yüklenmiş olduğu bu tarihî misyonu ancak bu şekilde gerçekleştirebilir. Aksi takdirde kitap sayfalarının arasında unutulmaya terk edilmiş olur.

Kültür bir yaşam tarzıdır ve aynen dile yansır. Dil öğretim kitaplarına konulan metinlerdeki sözcükler bu kültürün taşıyıcıları, aktarıcıları, maddi ve manevi özellikleri hakkında bilgi veren görevli elemanlardır (Aksan, 2000: 67). Bektaşî edebiyatına bakıldığında taşımış olduğu özellikleri itibarıyla kültürel bir zenginlik olduğu anlaşılmaktadır. Yüzyıllar boyunca Anadolu'da varlık göstermiş, halkın inançlarını yansıtmış ve halkla bütünleşmiş olan bu zenginlikten öğrencilerin bir şekilde haberdar edilmesi gerekir. Bunun etkili yollarından biri Türkçe ders kitaplarına metin seçiminde Bektaşî edebiyatının göz önünde bulundurulması ve bu

edebiyattan seçilen anlamlı örneklerin Türkçe ders kitapları aracılığıyla öğrencilere sunulmasıdır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara bakıldığında ortaokul Türkçe ders kitaplarında Bektaşi edebiyatından yararlanma durumunun çok zayıf olduğu tespit edilmiştir. Oysa halkın dilini, dönemin ince sanat anlayışıyla kullanan böyle bir edebiyattan daha etkili bir şekilde yararlanılması gerekir. Çünkü Türkçe Dersi ğretim Programı'ndaki temalar dikkate alındığında Bektaşi edebiyatında bu temaların her birine örnek olabilecek manzum ya da nesir türünde eserler bulunmaktadır. Bektaşi edebiyatının tema bağlamındaki bu zengin yapısının rnekendirilebilmesi için çalışmanın bulgular başlığında programdaki her tema ile ilgili en az bir örnek metin ya da uygulama üzerinde durulmuştur. Elde edilen bulguların değerlendirilmesiyle Türkçe ders kitapları için metin seçiminde Bektaşi edebiyatının zengin bir yapıya sahip olduğu anlaşılmıştır.

Araştırma kapsamında ele alınan metinlerin dilinin ortaokul öğrencileri için ağır olabileceği düşünülebilir. İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin sonlarına bakıldığında düzenlemiştir, uyarlanmıştır, kısaltılmıştır, sadeleştirilmiştir, yeniden düzenlenmiştir gibi ifadeler grlmektedir. Dilinin ilgili sınıf düzeyi açısından ağır olduğu düşünülen metinler böyle bir düzenlemeye tabi tutularak ortaokul Türkçe ders kitaplarında kullanılabilir.

Bektaşi edebiyatından metin seçimiyle ilgili diğer bir konu ise her ana tema ya da alt tema bağlamında metin düzeyinde yararlanmanın mümkün olup olamayacağıyla ilgili kafalarda beliren soru işaretleridir. Örneğin bu çalışmada yapılan literatür taramasında güzel sanatlar temasıyla ilgili bir metne rastlanamamıştır. Fakat bu temayla ilgili bir metnin bulunamayışı, Bektaşi edebiyatından yararlanılamayacağı anlamına gelmez. Bektaşi edebiyatının güzel sanatlarla ilgili birikimlerinden yararlanılarak bir metin düzenlenebilir. Bu durum aynı şekilde diğer tüm temalar için de geçerlidir. Böylece temayla ilgili birebir örtüşen metin bulma sorunu da aşılmış olur.

Kültürün toplumsal ve ebedi olmasında dilin önemli bir payı vardır. Dil ile kültür, birbirlerini tamamlayan, biri olmadan diğeri olamayan milli unsurlardır. Türkçe, Türk toplumunun kültürel derinliklerine inerek geçmiş ile gelecek arasında bağ kurup kuşakların birbirleriyle kaynaşmasını böylece kolektif milli şuurun oluşmasını sağlayan en önemli vasıtaadır. (Akarsu, 1998: 83) Türkçenin bu görevini yerine getirebilmesi içinse kültürel değerlerimizden olabildiğince yararlanılması gerekir. Yetişen neslin Bektaşi edebiyatı gibi kültürel değerlerimizden haberdar edilmesi ve onlardan yararlanabilecekleri imknların oluşturulmasına yönelik çalışmalar, milli birlik ve bütünlük algısının, ortak tarih anlayışının ve bir arada yaşama isteğinin pekişmesinde etkin rol oynayacaktır.

4.2. Öneriler:

Araştırmanın sonuçların yola çıkılarak konuyla ilgili bundan sonraki araştırmalar için şu önerilerde bulunulabilir:

- Bektaşi edebiyatından Ortaokul Türkçe ders kitapları için metin seçiminde kolaylık sağlaması açısından Bektaşi literatürü ayrıntılı bir şekilde taranarak bir metin havuzu oluşturulabilir. Daha sonra bu havuzdaki metinler Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki temalara göre sınıflandırılıp ders kitabı yazarlarının hizmetine sunulabilir.
- Bektaşi edebiyatından seçilen metinler sadece ders kitaplarında ana metin ya da serbest okuma metni olarak değil, çalışma kitaplarındaki okuma, dinleme, konuşma, yazma, dil bilgisi etkinliklerinde de kullanılabilir. Böylece bu eserlerin öğrencilerin edebi zevklerinin yanı sıra temel dil becerilerinin geliştirilmesinde de kullanılmasına imkân tanınmış olur.
- Bu çalışmadan sonra Bektaşi edebiyatından seçilen metinlerin etkinlikler bağlamında nasıl kullanılabileceğiyle ilgili somut örnekler içeren yeni çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, M. (1982), Yunus Emre Divanı ve Şiirleri. İstanbul: Mutlu Yayınları.
- Akarsu, B. (1998), Wilhelm Von Humboldt'da dil-kültür bağlantısı. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Aksan, D. (2000), Her yönüyle dil. Ankara: TDK Yayınları.
- Artun, E. (2002), Dinî Tasavvufi Halk Edebiyatı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Âşık Ali Cemal (Tuncelili Dertli Cemo) (2002), İnsanlık özlemi, Ankara: Ozanlar Vakfı Yayınları.
- Aşılıoğlu, B. (1993), Ortaokullarda Türkçe Eğitimi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Atalay, B. (1991), Bektaşilik ve edebiyatı. İstanbul: Ant Yayınları.
- Balibeyoğlu, L. (1998), Geleneksel Türk süsleme sanatları açısından Bedri Noyan Dede Baba. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 5.
- Bekki, S. (2008), Bektaşî Geleneği içinde yetişen Hacibektaşlı bir şair: Haydar Kaim ve şiirleri. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 46: 97-130
- Birdoğan, N. (1998), Anadolu Aleviliğinde çevre sevgisi. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 6.
- Calp, M. (2007), Özel öğretim alanı olarak Türkçe öğretimi. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Coşan, E. (1990), Makâlât-Hacı Bektaş Velî. sad: Hüseyin Özbay. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çeçen, M. A.; Çiftçi, Ö. (2007), İlköğretim 6. sınıf türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. Millî Eğitim, 173: 39-49.
- Çetin, İ. (1995), Fahimi'nin şiirleri. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Der. Sayı, 2.
- Çetin, İ. (1995), Fahimi'nin şiirleri. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 2.
- Demirarslan, D. (2011), Eski bir Bektaşî yerleşimi: Yörük Köyü'nde evler ve odanın oluşumu. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 58, 69-88.
- Duman, A. (2003), Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminde metin seçimi. Türklük Bilimi Araştırmaları (Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı), 13: 151-154.
- Ergun, N. (1944), Bektaşî Şâirleri ve Nefesleri. İstanbul: Maarif Kitaphanesi.
- Gülçiçek, A. D. (2002), Alevî Bektaşî edebiyatında doğa sevgisi. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 22.
- Güneş, F. (2013), Türkçede metin öğretimi yerine metinle öğrenme. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı, 6 (11): 603-637.
- Işık, C. (2011), Alevi-Bektaşî geleneğinde muhabbet: Ruhsal bir bilgi ortamı. Millî Folklor, 23(89): 147-158.

- İlbars, Z. (1998), Bektaşilikte "insan kavramı" üzerine. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi,5.
- Karakuş, İ. (2006), Atatürk Dönemi Eğitim Sisteminde Türkçe Öğretimi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kaya, D. (2000), Yunus Emre'nin Aksaray Ortaköy'deki mezarı üzerine düşünceler. Âşık Edebiyatı Araştırmaları, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Kaya, H. (1993), Alevi-Bektaşî erkanı, evradı ve edebiyatı. Manisa: Engin Yayıncılık.
- Küçük, H. (2005), Cumhuriyet Döneminde Bektaşîlik. Uluslar arası Bektaşîlik ve Alevilik Sempozyumu I, 28-30 Eylül, Isparta.
- Menemencioğlu, B. (2011), Bektaşî ve Alevi kültüründe kadın. Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Dergisi, 60: 129-140.
- Menemencioğlu, B. (2011), Bektaşî ve Alevi kültüründe kadın. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi. 60:129-140.
- Öz, F. (2003), Uygulamalı Türkçe öğretimi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öztürk, Y. N. (1997). Gönüller Sultanı Hacı Bektaş. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 4.
- Parlak, E. (2012), Anadolu Türkmen müzik sanatında bir abdal deha: Neşet Ertaş. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 61: 289-312.
- Sertkaya, E. (1998), Göçer Oğuzların Anadolu kültürüne etkileri. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 5.
- Sümer, A. (1998), Nevruz ve nevruz geleneğinin temel unsurları. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 5.
- Şahin, H. İ. (2010), Bektaşî fıkraları ve gülme teorileri. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 55: 255-268.
- Tunçkol, H. M.; Güven, Ö. (2007), Eski Doğu sporunda bir kurum: Zorhâne(Zürhâne). Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 41.
- Yavuzer, H. (2013), Hoşgörü Önderi Hünkâr Hacı Bektaş Velî. Turkish Studies, 8(8): 2225-2237.
- Yeşiloğlu, B. (2013), Güler Nezihe Araz'ın "Kutlu Melek" adlı oyununda Hacı Bektaş Veli karakterinin, oyun kişisi olarak ele alınışı ve incelenmesi. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, 68: 202-219.
- Yıldırım, D. (1999), Türk edebiyatında Bektaşî fıkraları. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Zaman, S. (2011), Alevi-Bektaşî edebiyatı ve etkili ozanlar. İstanbul: Can Yayınları.